

Uvedený text je z práce a) KELSEN, H: *Ryzí nauka právní. Metoda a základní pojmy*. Orbis Brno - Praha 1933. Kapitola I., str. 7 - 11;

b) KELSEN, H.: *Všeobecná teorie norem*. Brno:MU, 2000, s. 175-176,

V prezentaci byste měli vysvětlit tyto otázky:

- a) *Proč Kelsen nazval svoji nauku Ryzí nauka právní? (Co je jejím předmětem? Jakou funkci plní princip čistoty?)*
- b) *Jak chápe Kelsen vztah „Sollen“ a „Sein“, normativity a fakticity (kauzality)?*
- c) *Jak chápe Kelsen právní normu?*
- d) *Jaký je rozdíl podle Kelsena mezi právní normou a právní větou; právní větou a skutkovou větou?*
- e) *Jakou funkci plní právní věta ve vztahu k právní normě?*
- f) *Proč by Kelsen absenci právní věty také považoval za důvod k zneplatnění rozsudku nižších soudů?*

I. Právo a příroda

§ 1. Ryzí nauka právní je teorie pozitivního práva. Jakožto teorie chce svůj předmět výlučně a jedinečně poznávat. Pokouší se odpovědět na otázku, co je právo a jaké je právo, nikoli však na otázku, jaké právo býti má nebo jaké se má vytvořit. Jest právní vědou, nikoli právní politikou.

Nazývá-li se "ryzí" naukou o právu, jest tomu tak proto, poněvadž se chce omezit pouze na poznání, vztahující se k právu, a vylučovat z okruhu tohoto poznání vše, co nepřináležejí k onomu předmětu, který jest považovat exaktně za právo. Což znamená: Ryzí nauka právní chce oprostít právní vědu od všech prvků, jež jsou cizí jejímu předmětu. Jest to její základní metodický princip. Tento princip zdá se býti samozřejmostí, než jediný pohled na tradiční právní vědu, jak se byla vyvinula během 19. a 20. století, ukazuje zřetelně, jak je vzdálena tomu, aby odpovídala požadavku metodické ryzosti. Jurisprudence směřovala se zcela nekritickým způsobem s psychologii a biologií, etikou a theologií. Neexistuje dnes již téměř žádná sociální věda, do jejíž oblasti proniknouti by nepovažovali juristé za přípustné; ba tito juristé dokonce považují za možné, že zdokonalí svůj vědecký názor, přivlastní-li si poznatky jiných disciplín. Tím ovšem zaniká vlastní právní věda úplně.

§ 2. Ryzí nauka právní snaží se jasně ohraničit předmět svého poznávání v obou směrech, v nichž jest její samostatnost ohrožena vládnoucím metodickým synkretismem. Právo je společenský fenomén, společnost jest však předmětem, který se úplně liší od přírody, protože je úplně odlišným spojením obsahů. Nemá-li právní věda zaniknouti v přírodní vědě, třeba právo co nejpřesněji odlišiti od přírody, což je obtížné proto, poněvadž se zdá, že právo - nebo to, co se běžně nazývá právem - při nejmenším co do jedné části své podstaty se nalézá v okruhu přírody, a že zde má naveskrz přírodní existenci. Analyzujeme-li totiž nějaký věcný stav, jako na příklad parlamentní usnesení, správní akt, soudcovský rozsudek, právní jednání nebo delikt, můžeme na něm rozlišovat dvojí prvek: jedním z nich jest smysly vnímatelný akt, odehrávající se v času a

prostoru, vnější děj, ponejvíce lidské chování; druhým jest smysl, specifický význam, který tento akt či děj má, či který se k němu pojí: do určité místnosti přicházejí lidé, konají zde řeči, někteří z nich vstávají ze svých míst, jiní zůstávají seděti: to je vnější děj. A jeho smysl: usnáší se zákon. Člověk, oděný v talár, mluví z povýšeného místa určitá slova k jinému, před ním stojícímu člověku. Tento vnější děj znamená soudcovský rozsudek. Obchodník píše druhému obchodníku dopis určitého obsahu, druhý obchodník zasílá odpověď: uzavřeli navzájem smlouvu. Někdo způsobí svým jednáním smrt jiného: právní význam tohoto jednání jest: vražda.

§ 4. Z toho vyplývá nutnost činiti rozdíl mezi subjektivním a objektivním smyslem jednotlivých aktů. Subjektivní smysl aktu může, avšak nemusí se ztotožňovati s objektivním jeho smyslem, jenž mu přísluší v systému všech právních aktů, t. j. v systému práva. Vše to, co činil pověstný setník z Kopníku, bylo aktem, který byl co do svého subjektivního významu správním rozkazem. Objektivně jím však nebyl - byl deliktem. Jestliže nějaká tajná organizace v úmyslu, aby ochránila vlast od škůdců, odsoudí člověka, jež považuje za zrádce k smrti, a dá vykonati svým pověřencem to, co sama nazývá rozsudkem smrti a subjektivně za rozsudek smrti považuje, pak jest celý její čin objektivně, t. j. v systému objektivního práva nikoli výkonem rozsudku, nýbrž femovou vraždou, ačkoli se vnější děj této vraždy neliší v ničem od skutečné exekuce trestu smrti.

§ 5. Tento vnější děj jest pak ve všech případech smysly vnímatelným děním, neboť se odehrává v času a prostoru; jest částí přírody a jest jako takový určen kauzálně. Sám o sobě jakožto prvek přírodního systému není tento děj předmětem specifického juristického poznání a jako takový postrádá jakékoli právnosti. Co činí tento děj právním (nebo bezprávným) aktem, není jeho skutečnost, jeho přírodní, t. j. kauzálně dané a v přírodním systému se nalézající bytí, nýbrž objektivní smysl, spojený s tímto aktem, význam, který tento akt má. Svůj specifický juristický smysl či svůj zvláštní právní význam čerpá pak takovýto akt z normy, vztahující se naň svým obsahem a propůjčujícím mu jeho právní význam. Norma zde má funkci významového schématu (Deutungsschema). Sama jest vytvářena právním aktem, který čerpá svůj právní význam opět z jiné normy. Že určitý vnější děj není vraždou, nýbrž výkonem rozsudku smrti - vlastnost to, kterou nelze smyslově postřehnouti - je výsledkem myšlenkového procesu, spočívajícího v konfrontaci tohoto vnějšího děje s trestním zákonem a trestním řádem. Že výměna obchodních dopisů, které jsme výše užili za příklad, má význam uzavření smlouvy, je jediné a výlučně důsledkem toho, že tento skutkový děj spadá pod určitá ustanovení občanského zákoníku. Že určité shromáždění lidí je parlamentem a že výsledek jeho činnosti znamená zákon, jinými slovy, že tyto děje mají určitý "význam", znamená jen, že celý onen skutkový děj odpovídá jistým ústavním předpisům. To jest: že obsah skutečného dění je ve shodě s obsahem - jistým způsobem předpokládaných norem.

§ 6. Právní poznávání směřuje pak k těmto normám, propůjčujícím skutečností charakter právních (nebo bezprávných) aktů. Tyto normy jsou pak samy vytvářeny také takovými právními akty. Při tom jest míti na paměti, že norma jakožto specifický významový obsah (Sinngesamt) není totožnou s psychickým aktem, jímž jest chtěna, anebo jímž vstupuje do naší představy.

Chtění a představu normy třeba zřetelně lišiti od chtěné nebo představované normy samé. Mluví-li se o "tvorbě" norem, pak se tím myslí vždy na existenční děje. Ryzí nauka právní nezabývá se však žádnými duševními procesy nebo hmotnými ději, stojíc před úkolem poznávati normy, chápati právně skutečnosti. Něco právně chápati nemůže znamenati nic jiného, než něco chápati jako právo. These, že předmětem právního poznání mohou býti pouze právní normy, jest tautologie. Neboť právo, jediný to předmět právní vědy, jest norma; norma jest pak kategorií, která v okruhu přírody nemá místa. Charakterizují-li se jisté přírodní akty jako akty právní, neznamená to nic jiného, než že se vyslovuje úsudek o platnosti norem, jejichž obsah koresponduje určitým způsobem se skutečným děním. Jestliže zjistí soudce, že se udál určitý skutkový stav - na př. delikt - pak obrací svoje poznání především k přírodnímu dění. Juristickým stává se však jeho poznání teprve tehdy, jakmile tento jím zjištěný skutkový stav uvede ve vztah k zákonu, který jest v daném případě aplikovati, jakmile zjistí, že jde o "krádež" či o "podvod". A tak tomu může býti jen tehdy, jestliže obsah zjištěného skutkového stavu lze uznati za obsah příslušné normy. (Při čemž jest míti na paměti, že se soudcovská činnost nevyčerpává žádným způsobem v poznávacím aktu; poznávací akt jest pouze přípravou pro akt volní, jímž přichází k platnosti individuální norma soudcovského rozsudku.)

§ 7. Jestliže se definuje právo jako norma, a jestliže se právní věda (jež jest funkcí odlišnou od funkce orgánů právo stanovících a aplikujících) omezuje na poznávání norem, tvoří právo protivu přírody a právní věda jakožto normativní věda protivu všech oněch věd, které se zabývají kauzálním výkladem přírodních dějů. Zejména je též rozdíl mezi právní vědou a vědou, která si brala za úkol bádati o příčinách a účincích oněch přírodních dějů, které se jeví z hlediska právních norem jako právní akty. Označuje-li se bádání tohoto druhu jako sociologie a speciálně jako právní sociologie, nelze proti tomu něčeho namítati. (...)

Táže se, jakým způsobem fakticky ovlivňují činnost soudců hospodářské skutečnosti, náboženské představy, nebo z kterých důvodů přizpůsobují lidé svá jednání právnímu řádu či se mu protíví. Právo přichází pro tento způsob pozorování v úvahu pouze jako existenční skutečnost, jakožto faktum ve vědomí lidí, kteří právní normy stanoví, pokud se týče podle nich jednají nebo se jim protíví. V důsledku toho není to právo jako takové, jež tvoří předmět tohoto poznávání, nýbrž jisté paralelní zjevy přírody. Stejně fyziolog, zkoumající chemické a fyzikální procesy, jež jsou podmínkou určitých pocitů anebo jež tyto pocity provázejí, nezkoumá tyto pocity samy, které se - jakožto psychologické zjevy - nedají prozkoumati ani chemickou, ani fyzikální cestou. Ryzí nauka právní - jakožto specifická pravověda - obrací svůj zřetel k právním normám; a to nikoli k právním normám jakožto skutečnostem našeho vědomí, nikoli k chtění nebo představám právních norem, nýbrž k právním normám jakožto - chtěným a představovaným - významovým obsahům. Ryzí nauka právní má co činiti se skutečnostmi pouze natolik, nakolik jsou obsahem právních norem, t. j. nakolik jsou právními normami určeny. Jejím problémem jest specifická svézakonnost jisté sféry významů.

Norma a výpověď jako rozdílný význam vět

Ze stanoviska logického je rozhodujícím momentem pro rozlišování mezi normou a výpovědí o normě rozdíl, který je mezi je mezi normou, což vždycky může být jejím jazykovým vyjádřením, např. rozkazovací věta nebo věta měti (Sollen), tedy rozdíl mezi normou, jakožto významem věty a výpovědí: přičemž se pod pojmem „výpověď“ rozumí ne její jazykové vyjádření, nýbrž její specifický význam, význam který se označuje též jako tvrzení nebo úsudek. V jazykovém použití označuje slovo „výpověď“ ovšem též akt výpovědi, jakož i akt, význam vyslovené věty.

Přitom je třeba podotknout, že volní akt, jehož smyslem je norma, musí být odlišován od aktu projevu, kterým smysl volního aktu je vyjádřen. Vyškrtnuta bývají slova, věta: imperativ nebo věta měti (Sollen). Norma, která je smyslem volního aktu, je významem věty, který je produktem aktu mluvení, kterým smysl volního aktu přichází k vyjádření. Právě tak musí být rozlišován poznávací akt, jehož smyslem je výpověď od aktu vyslovení, kterým je smysl aktu poznání vyjádřen. Výpověď, která je smyslem aktu poznání, je významem věty, která je produktem aktu vyslovení, kterým smysl aktu poznání poznávajícího dochází k vyjádření.

Rozdíl mezi normou a výpovědí je rozdílem mezi významem věty, kterou je smysl volního aktu, a významem věty, kterou smysl aktu poznání dochází svého vyjádření. Věta, jejímž významem je výpověď, něco popisuje. Je pravdivá nebo nepravdivá; tj. odpovídá nebo neodpovídá tomu, co popisuje. Věta, jejímž významem je norma, něco p ř e d e p i s u j e. Není pravdivá ani nepravdivá. Toto se také vyjadřuje tak, že se řekne: výpovědi mají indikativní nebo deklaratorní význam, normy (ovšem pouze normy, které něco příkazují) , mají imperativní význam. Pouze ony, ne však tyto, jsou pravdivé nebo nepravdivé.

Funkcí výpovědi je jinému než vypovídajícímu dát něco v oděť, jeho vědomost obohatit. Funkcí normy je někomu jinému něco nechat chtít, určit jeho vůli, a to určit tak, že jeho chtěním způsobené vnější chování odpovídá normě. Výpověď je smyslem aktu poznání, norma smyslem –na chování jiného- zaměřeného volního aktu. Poznání, jehož smyslem je výpověď, a chtění, jehož smyslem je norma, jsou dvě vzájemně odlišné psychické funkce, protože norma nemůže být výpovědí, a proto výpověď musí, jako smysl aktu volního, být odlišována.

Výpověď vypovídá, že něco jest, bylo, nebo bude, tj. vypovídá o něčem jako existujícím v přítomnosti, minulosti, nebo budoucnosti, jako byvším. Její jazykový výraz je věta bytí (Sein). Smyslem volního aktu, který označujeme jako normu, je, že něco má být. Avšak výpověď může též vypovídat, že něco má být; je-li totiž výpovědí o normě. Tato výpověď může být větou bytí (Sein), ale též větou měti (Sollen). Učebnice rakouského trestního práva a může obsahovat větu: „Podle rakouského zákona platí norma: zloděj má být potrestán vězením“. To je věta bytí (Sein). Tutéž myšlenku je však možné vyjádřit větou měti (Sollen): „Podle rakouského práva má zloděj být potrestán vězením“. V této větě je měti (Sollen) předmětem výpovědi, jehož jazykovým vyjádřením je věta měti (Sollen). Zde je již dříve vzpomenutý dvojitý význam měti (Sollen): výpověď o specifickém bytí, dispozici, specifické existenci normy, měti, přičemž

ovšem „bytí určitého měti“ (*existence určitého Sollen*), existence normy , je něco jiného nežli bytí, existence skutečného bytí, ideální, žádné reálné bytí, ideální, žádná „reálna“ existence.

Zatímco určitá norma není ani pravdivá ani nepravdivá, je výpověď o platnosti normy pravdivá nebo nepravdivá. Výpověď: „Podle rakouského práva má zloděj být potrestán vězením“, je pravdivá, jestliže taková norma skutečně platí. Výpověď: „Podle rakouského práva má zloděj být potrestán smrtí“, je nepravdivá, jestliže taková norma neplatí. Morální norma: „Nemá se lhát“, není ani pravdivá, ani nepravdivá; ale hodnotící úsudek: „Lhaní je morálně špatné, nebo „Je nesprávné lhátí“, je pravdivý, a hodnotící úsudek: „Lhaní je morálně dobré“, nebo „Je správné lhátí“, je nepravdivý, platí-li morální norma: „Nemá se lhátí“. „Dobré“ a „správné“ vlastnosti chování, odpovídající platné normě, „špatné“ a „nesprávné“ vlastnosti chování, které je opakem normou stanoveného chování jakožto povinného. Nejsou bezprostředně smysly poznatelnými vlastnostmi, jako např. „teplý“, nebo „hladký“, nýbrž vlastnostmi chování, které se poznají tím, že se předmětné chování porovnává s tím, které je stanoveno platnou normou jakožto povinné.